

Nieuwsbrief

april 2022

Vrijdag 8 april: speurtocht in De Pijp en borrel in buurtgebouw HDK

Aanstaande vrijdag hebben leden van de binnenbuurten Oude Pijp, Nieuwe Pijp Links van het Midden en Nieuwe Pijp Midden een speurtocht voor elkaar uitgezet. Hiervoor hebben de betreffende leden informatie van hun binnenbuurt ontvangen.

Aan het eind van de middag van 17:00 tot 19:00 uur is er voor alle stadsdorpers een borrel in buurtgebouw HdK (Henrick de Keijserplein 45). Even gezellig napraten, andere nieuwtjes uitwisselen en nieuwe plannen maken!

Geen Inloop in april, wel in mei.

In verband met Koningsdag vervalt de Inloop op 27 april, de Inloop op 25 mei (woensdag voor Hemelvaartsdag) gaat wel door! Noteer alvast in je agenda.

Tot ziens,

Anne Schröder, Alex Burggraaf en Toon Briggs.

Agenda april / mei

- vrijdag 8 april: speurtocht en borrel (zie bovenstaande aankondiging)
- woensdag 27 april: geen Inloop!
- dinsdag 2 mei: filmmiddag in Rialto (meer informatie volgt)
- zaterdag 6 mei: cryptogram oplossen (voor informatie over plaats en tijd, kijk op [onze website](#)).

Inhoud

pagina 2: Tentoonstelling: Een monument voor de burgemeester; Wie weet waar?; Colophon.

pagina 3: Inloop 31 maart

pagina 4-6: Berlage Lyceum.

Tentoonstelling: Een monument voor de burgemeester

Evelien Mellink

In het wijkje rond de P.L. Takstraat, dat gebouwd is door Woningbouwvereniging De Dageraad, staat ook het gelijknamige museum De Dageraad (onderdeel van Museum Het Schip, in de Spaarndammerbuurt).

Berlage heeft dit wijkje, waar oorspronkelijk een academisch ziekenhuis was gepland, alsnog ontworpen als onderdeel van Plan Zuid. Het ontwerp van Plan Zuid is tot stand gekomen in 1915 en door de gemeenteraad goedgekeurd in 1917. In die tijd was ir. J.W.C. Tellegen burgemeester van Amsterdam, een bevlogen vrijzinnig democraat, die zich met hart en ziel heeft ingezet voor goede en vooral ook mooie woningen voor de arbeider. Tellegen is burgemeester geweest van 1915 tot zijn dood in 1921.

Omdat het vorig jaar 100 jaar geleden is dat hij overleden is en grote delen van de Pieter Lodewijk Takbuurt ook ongeveer 100 jaar geleden gebouwd zijn, is er in Museum de Dageraad een tentoonstelling aan hem gewijd. Ook zijn er lezingen met een korte rondleiding naar het monument voor Burgemeester Tellegen aan het eind van de P.L. Takstraat. (Voor de volledigheid: P.L. Tak was de oprichter van Woningbouwvereniging De Dageraad.)

Museum de Dageraad doet een speciaal aanbod:
**lezers van jullie nieuwsbrief krijgen 50% korting op de lezing,
dus kosten 7,50 euro. Reserveren bij Het Schip.**

Tentoonstelling	16 april t/m 30 juni 2022	
Openingstijden:	donderdag t/m zondag, 13.00 – 17.00 uur	
Tickets	Regulier tarief:	€15.00
	Lezers Nieuwsbrief van Stadsdorp de Pijp:	€ 7,50
	Museum Jaarkaart:	€ 0,00

Museum de Dageraad
Burg. Tellegenstraat 128

Klik voor meer informatie op: <https://www.hetschip.nl/bezoekers/activiteiten/een-monument-voor-de-burgemeester>

Colophon

Redactie: Jantien Hoogenhout, Lidy van der Maaden, Evelien Mellink
Ondersteuning: Pieter Jans
Heb je kopij voor de Nieuwsbrief van juni, stuur deze dan voor 25 mei naar:
stadsdorpdepijp.nieuws@gmail.com

Inloop op 30 maart.

Op de Inloop van 30 maart werden wij verrast met live-muziek. De accordeonist zorgde voor een heerlijke sfeer. We mochten er gelukkig wel doorheen praten. Maar ook verzoeknummers konden worden opgegeven.

Later vertelden Loesje Koord en Carolien Maris over de danslessen voor 50+ers van Dance Connect, die ook in de Pijp worden georganiseerd. Voor de ervaringen van Loesje en meer informatie, klik hier: [Dance Connect](#).

Kortom het was weer een geanimeerde bijeenkomst.

Met dank aan Anne, Alex en Toon voor de goede verzorging

(foto's van Toon Briggs en Pieter Jans).

Wie aan ons stadsdorp De Pijp denkt, ziet vaak lange smalle 19e-eeuwse straten voor zich. Toch bestaat niet de hele Pijp uit deze lange rechte straten die het voormalige slotenpatroon volgen maar ook uit buurtjes waar het slotenpatroon doorbroken is. Deze wijkjes liggen grotendeels in het 20e-eeuwse deel van de Pijp en zijn onderdeel van het Plan-Zuid uit 1915/1917 van

Berlage. In de jaren '20 van de vorige eeuw hebben de architecten van de Amsterdamse School zich hier uitgeleefd en prachtige woningen voor de arbeiders gebouwd. Ze wilden geen doodse, monotone straten, zoals in het 19e-eeuwse deel van de Pijp, maar mooi uitzierende woningen. Volgens Berlage moest stedenbouw behalve nuttig ook mooi zijn, ook voor de arbeiders.

Een van deze wijkjes is het wereldberoemde wijkje van de socialistische Woningbouwvereniging *De Dageraad*, gebouwd begin jaren '20 van de 20e eeuw. Hier was eerst een academisch ziekenhuis gepland, maar toen dit niet doorging heeft Berlage alsnog dit wijkje ontworpen dat geheel symmetrisch is van opzet met in het midden de P.L. Takstraat. Aan het eind van deze straat, op beide hoeken van de Jozef Israelskade, zijn begin jaren '20 twee identieke scholen gebouwd, het huidige Berlage Lyceum. Het zijn twee prachtige gebouwen in de stijl van de Amsterdamse school, gebouwd door de architecten Westerman en Marnette met beelden van Hildo Krop op de buitengevel.

Beide scholen bestaan nu zo'n 100 jaar. Binnenkort gaan ze een verbouwing van de binnenkant tegemoet, omdat ze na al die jaren niet meer voldeden aan de eisen van deze tijd. Op dit moment zit men nog in de voorbereidingsfase waarin men zich voor de uitdaging gesteld ziet te renoveren maar met behoud van de historische waarde. Men hoopt in januari '23 met de verbouwing van start te gaan en in augustus '24 het nieuwe schooljaar in het vernieuwde gebouw te beginnen.

Wie hierin geïnteresseerd is kan zich via deze link abonneren op de Nieuwsbrief van het Berlage.

[Aanmelden
niewsbrief renovatie](#)

Deze verbouwing vormt een aardige aanleiding om eens even de geschiedenis van dit gebouw in te duiken.

De HBS en OHS

De school aan de westkant van de P.L. Takstraat is gebouwd tussen 1921 en 1923 en was de 1e Openbare HBS, (de Hogere Burger School), de school aan de oost-zijde de 2e OHS (de Openbare Handels School) en gebouwd tussen 1923 en 1924. De OHS was een 5-jarige HBS-A maar met een sterk accent op de handelsvakken. Men vond dat de HBS-A onvoldoende opleidde voor de praktijk van de handel, zoals boekhouden en handelswetenschappen. De leerlingen kregen hier allerlei handelsvakken: handelsgeschiedenis, handelaardrijkskunde, handelsrecht, handelscorrespondentie, warenkennis en nog veel meer. Ook was er een sterke nadruk op de moderne talen met veel aandacht voor zowel de mondelinge als schriftelijke taalvaardigheid. Oud-burgemeester Wim Polak heeft hier school gezeten.

De OHS werd eind jaren '30 als schooltype opgeheven en er kwamen een HBS-A en HBS-B. In de loop der jaren hebben hier diverse scholen gezeten, zoals het Spinozalyceum en het Comeniuslyceum. Na de invoering van de Mammoetwet in 1968 verdween de HBS als schooltype en is het de Berlage Scholengemeenschap geworden, het Berlage Lyceum.

De twee gebouwen

De twee gebouwen zijn elkaars spiegelbeeld en gebouwd in een L-vorm (en gespiegelde L-vorm) met de ingangen aan de P.L. Takstraat. Ze zijn net als alle andere gebouwen van de Amsterdamse School in baksteen gebouwd, in dit geval geelbruine baksteen. De buitengevel is echter geen saaie rechttoe rechtaan bak-stenen muur, maar heeft allerlei in- en uitspringende delen, zoals kleine uitbouw-tjes, soms met een piepklein venstertje erin, erkertjes, pilaren en speciale hoekpartijen. Ook wordt het baksteen bij de vensters afgewisseld met natuursteen als versiering bij de houten kozijnen. Als je goed kijkt zijn ook andere typische kenmerken van de Amsterdamse School te ontdekken, zoals versierde dakgoten, kleine houten venster-tjes in grotere ramen en het gebruik van smeedijzer. De buitengevel is bovendien versierd met beelden van Hildo Krop, zowel grote beelden als kleinere beeldjes, die te maken hebben met het doel waarvoor de school opleidde.

Beelden van Hildo Krop

Hildo Krop was de stadsbeeldhouwer, die de vier grote beeldengroepen voor de buitengevels van de scholen heeft gemaakt en een aantal kleinere beelden en andere versieringen. De grote beeldengroepen zijn 2,5 meter breed en 3 meter hoog en zijn hoog in de gevel aangebracht. Op elke school staan twee identieke beelden-groepen, wederom

in spiegelbeeld: op de voormalige HBS een beeldengroep getiteld *De geboorte van de daad* en op de OHS *De menselijke energie*.

-*De geboorte van de daad* op de gevel van de HBS wordt gesymboliseerd door de geboorte van een kind en uiteindelijk de daad zelf, gesymboliseerd door een man die een paard aan de teugels leidt. De afzonderlijke beelden in deze beeldengroep staan voor eigenschappen die met het menselijk handelen t

-*De menselijke energie* op de gevel van de OHS verbeeldt de menselijke arbeid, zoals de handel, industrie en landbouw met bijbehorende materialen en gereedschappen, zoals landbouwgewassen en goederen voor de industrie.

- Op de hoek van het vooruitspringende deel van de gevel zie je een beeld dat met de handel te maken heeft: de overeengekomen koop van een kalfje tussen koper en verkoper: *handjeklap*.

Hoe langer je kijkt, hoe meer je ontdekt. Zo zijn er ook prachtige gestileerde tegels in de gevels aangebracht, die gebakken zijn in de Eerste Steenwiker Kunstaardewerk Fabriek, de ESKAF, opgericht in 1919 door o.a. de vader van Hildo Krop. Het is teveel om op te noemen, en een opsomming van al deze beelden en tegels zou langdradig en saai worden, dus: ga zelf kijken!

Tenslotte

Er is nog veel meer te vertellen over de buitengevels op beide schoolpleinen en over het interieur. Omdat de buitengevels aan de Jozef Israëlskade voor iedereen toegankelijk zijn, heb ik me vooral hierop geconcentreerd.

Evelien Mellink, tekst
Rob Godfried, foto's
April 2022

Contributie 2022

Wij vragen alle stadsdorpers hun contributie voor het jaar 2022 voor 1 mei over te maken naar onze bankrekening: NL93 TRIO 0338 5851 09 t.n.v. Stadsdorp De Pijp.

De contributie bedraagt, zoals vorig jaar in de ledenvergadering vastgesteld:

- voor leden € 22,00
- voor leden met een Stadspas met groene stip: € 16,50

Heb je het bedrag al overgemaakt, dan geldt dit verzoek niet voor jou.

Met vriendelijke groeten,

Helene Blom, penningmeester

Willy Bloem, administratie.

NB.

Wil je je lidmaatschap beëindigen, houd dan rekening met de statuten. Je kunt je lidmaatschap alleen opzeggen met ingang van het volgende verenigingsjaar. Dit dien je uiterlijk 1 maand voor het einde het lopende verenigingsjaar aan de ledenadministratie door te geven: stadsdorpdep pijp ledenadm@gmail.com.

Wie weet waar....?

Ergens, op een druk punt in de Pijp staat een huis dat in de verte een beetje op een molen zonder wieken lijkt.

In de daklijst staan de namen van vogels: nachtegaal, kraay en ooyevaar.

Waar staat dit huis en waarnaar verwijzen de namen van deze vogels?

www.stadsdorpdep pijp.com
stadsdorpdep pijp.secretariaat@gmail.com
06-39860140

